

1213

Beretning

NÆM 1992:100

Kloaktracée syd for Kompagnihuset.

Matr.nr. 280, 284, 294 samt 290,

Næstved købstad, Næstved Sct. Peders sogn,

Tybjerg herred, Storstrøms amt. Stednr. 05.07.07.

v/cand.mag. Jette R. Orduna.

Indholdsfortegnelse.

Forhistorie	2
Områdets topografi	2
Målesystem	2
Undersøgelsen	4
Undersøgelsens resultater	4
Felt A	4
Felt B	7
Sammenfatning	9
Højmiddelalder	9
Nyere tid	10
Afslutning	10

Bilag

Lagbeskrivelser

Fotoliste

Tegningsliste

Prøver udtaget til
dendrokronologisk datering

Tegninger.

**Forside: Strædet BF af genanvendt egetømmer. Strædet er
ca. 2 meter bredt.**

KOMPAGNISTRÆDE, NÆSTVED

Næstved Museum. Indsendt af Palle Birk Hansen. Undersøgt af Orla Hylleberg Eriksen. NNU j.nr. A7728

Planke fra udgravning

Én prøve af *Quercus sp.*, eg er undersøgt. Prøven havde del af splintved bevaret. Prøven er dateret til ca. 1213. Til dateringen er anvendt referencekurver fra Danmark og det nordtyske område.

Splintstatistik: Bonde, unpubl.

20920019

Planke fra udgravning, mærket "1992:100-BF"

176 år, heraf 29 splintår. 1038-1213 e.Kr., ca. 1213 e.Kr.

A7728 Kompagnistræde, Næstved		Synkronisering mod grundkurver
Grundkurver		20920019
9M400006 Vest-Danmark		3,94
9M230001 Øst-Danmark		2,26
2068M001 Næstved		0,98
3007M002 Stegeborg		1,20
4M000001 Svendborg		3,09
4013M002 Odense		4,64
SM000001 Skåne		1,25
DM100002 Slesvig-Holsten		4,00
DM100006 Lübeck		5,62
DM100008 Lübeck		2,36
DM200004 Weser		3,92
DM200005 Niedersachsen		4,65
DM200006 Lüneburger Heide		4,73
PM000004 Polen		0,25
Skema udarbejdet af Orla Hylleberg Eriksen, 30. Maj 1996		

 Nationalmuseets Naturvidenskabelige Undersøgelser Dendrokronologisk Laboratorium MÅLE- OG DATERINGSSKEMA				Lokalitet: Kompagnistræde, Næstved					j.nr.: A 7728	
				Emne: Planke fra udgravning				Træart: Quercus sp., Eg		
Prøvetegnelse NNU	Inds.	Form	Antal radier	Antal årringe	Marv	Splint	Bark	Synkron position	Fældningstids- punkt	Kommentar
2092019	1992:100-BF	D	3	176	6-7 cm	29 år	Nej	1088-1213	ca. 1213	
Splintstatistik		Hollstein, 1980		Hollstein, 1965		Ważny, 1990		✓ Bonde, upubl.		Bonde & Christensen '93
Form	A: radiale kløvet planke		B: tangentialt kløvet planke		C: helkævla		D: halvkævla	E: kvartømmer	F: mellemform	
Bemærkninger:										
Til undersøgelsen er anvendt EDB-programmet Catras, version 4.17, udarbejdet af R. Aniol. ANIOL, R., Tree-ring analysis using CATRAS, Dendrochronologia, I, 1983, pp. 45-53.										
Udarbejdet af: Orla Hylleberg Eriksen, 21. Maj 1996										

NATIONALMUSEET

**Naturvidenskabelige Undersøgelser
Dendrokronologisk Laboratorium**

**Palle Birk Hansen
Næstved Museum
Ringstedgade 4
4700 Næstved**

MODTAGET

31 MAJ 1996

Dato: 30. maj 1996

J.nr.: A7728

Hermed fremsendes resultatet af dendrokronologisk undersøgelse af:

Kompagnistræde

- Prøven kunne dateres**
- Prøven kunne ikke dateres**
- Prøverne kunne dateres**
- Prøverne kunne ikke dateres**
- Én af prøverne kunne dateres**
- Nogle af prøverne kunne dateres**
- Regning følger**

Resultatet forventes offentliggjort i NNU rapporten "Miscellanea Dendrochronologia" i løbet af året. Er der kommentarer og spørgsmål til undersøgelsen, hører vi gerne fra Dem.

Med venlig hilsen

Anders Jørgensen

SKT. NICOLAI KIRKEGÅRD,
SVENDBORG

Svendborg og Omegns Museum. Indsendt af Martin Poulsen. Undersøgt af Orla Hylleberg Eriksen. NNU A7699

Kiste

To prøver af *Quercus sp.*, eg, undersøgt. Prøverne havde kun kerneved bevaret. Prøverne kunne ikke dateres, men årringskurverne er synkroner og kan sammenregnes til en kurve på 97 år.

Coffin

Two samples of *Quercus sp.*, oak were examined. The samples have only heartwood preserved. The samples could not be dated, but the tree-ring sequences cross-match and are averaged to form a mean curve of 97 years.

40560019

Planke, A49 (prøve 1). 97 år, kun kerneved. Ikke dateret.

40560029

Planke, A49 (prøve 2). 75 år, kun kerneved. Ikke dateret.

SMØRHOLM VOLDSTED,
KØBENHAVNS AMT

Københavns Amtsmuseumsråd. Indsendt af Jens Henrik Jønsson. Undersøgt af Orla Hylleberg Eriksen. NNU A7685

Voldsted, pæl

En prøve af *Quercus sp.*, eg, er undersøgt. Prøven havde kun kerneved bevaret. Prøven kunne ikke dateres.

Fortified site, pole

One sample of *Quercus sp.*, oak, was examined. The sample has only heartwood preserved. The sample could not be dated.

20980019

510x202. 125 år, kun kerneved. Ikke dateret.

KOMPAGNISTRÆDE, NÆSTVED

Næstved Museum. Indsendt af Palle Birk Hansen. Undersøgt af Orla Hylleberg Eriksen. NNU A7728

Planke fra udgravning

En prøve af *Quercus sp.*, eg, undersøgt. Dateret. Prøven havde del af splintved bevaret. Træet, som prøven stammer fra, er fældet ca. 1213. Splintstatistik: Bonde, upubl.

Plank from excavation

One sample of *Quercus sp.*, oak was examined and dated. The sample has sapwood preserved. The tree from which the sample comes was felled c. AD 1213.

20920019

Planke fra udgravning, mærket „1992:100-BF“
176 år, heraf 29 splintår. 1038-1213 e.Kr., ca. 1213 e.Kr.

NØRRE KONGERSLEV, SØNDERÅ,
NORDJYLLANDS AMT

Aalborg Historiske Museum.

Indsendt af Jens N. Nielsen. Undersøgt af Orla Hylleberg Eriksen. NNU A7741

Borg? Pæl

En prøve af *Quercus sp.*, eg, undersøgt. Ikke dateret. Både marv og barkring er konstateret på prøven, der ikke kan dateres med de referencelukurver, som laboratoriet er i besiddelse af.

Castle? Pole

One sample of *Quercus sp.*, oak was examined. It is not dated. Both pith and bark edge are identified on the sample. The sample could not be dated with the reference chronologies which the laboratory has.

81300019

To prøver mærket „ÅHM 721x530“ (2 skiver fra samme træ). 126 år, heraf 17 splintår. (Fuld splint). 126 år. Ikke dateret.

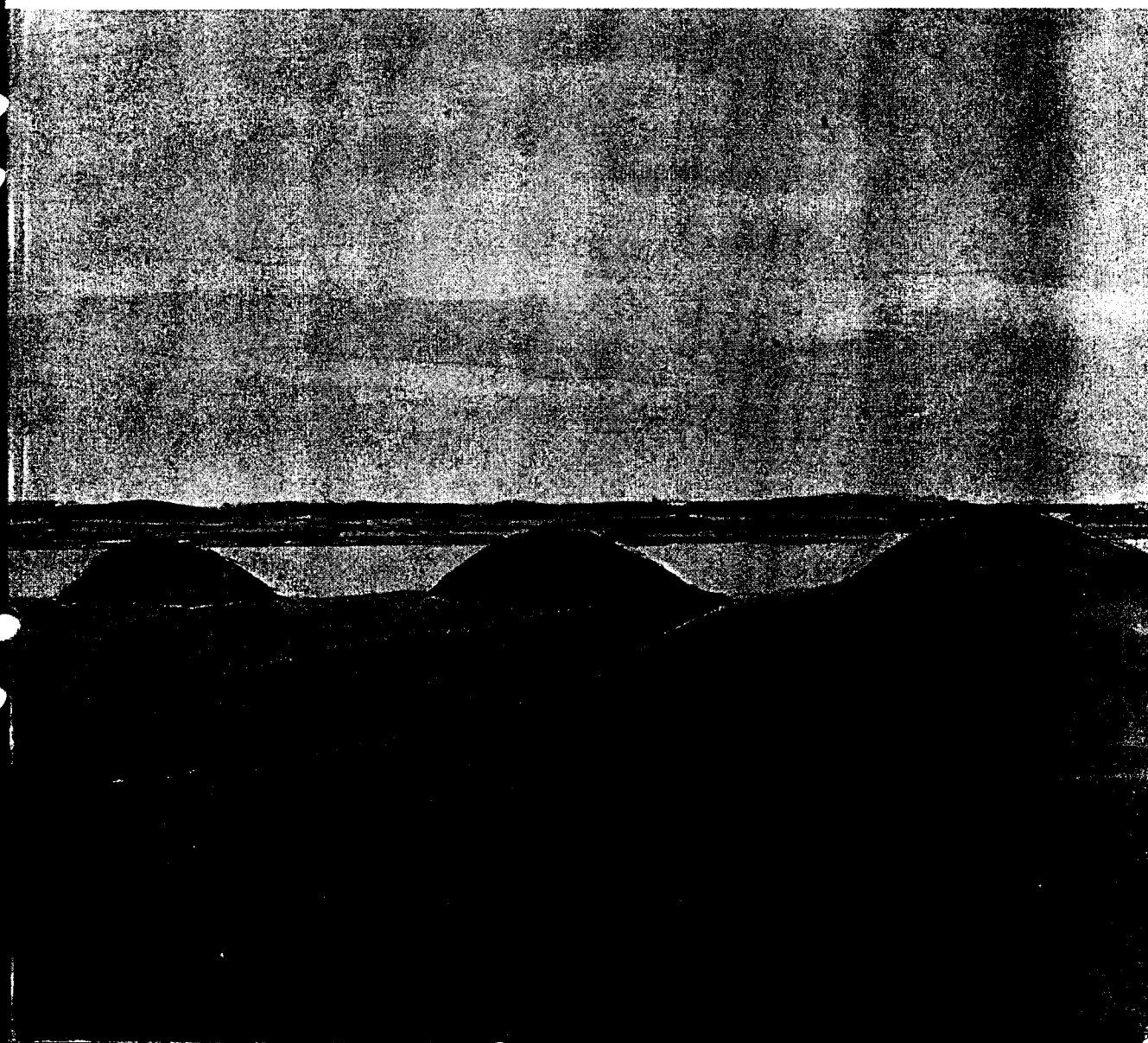
OVERGADE, ODENSE

Møntergården, Odense Bymuseum. Indsendt af Eskil Arentoft og Jørgen Nielsen. Undersøgt af Orla Hylleberg Eriksen. NNU A7742

Træ fra byudgravning

To prøver af *Quercus sp.*, eg, undersøgt. En af prøverne havde splintved bevaret, denne er dateret. Træet, som prøven stammer fra er fældet ca. 1050. Det er ikke muligt at synkronisere årringskurverne fra de to prøver indbyrdes.

Arkæologiske udgravninger
i Danmark 1996

Forhistorie.

I forbindelse med kloakering gennem Slagkildevej, tværs over "Gasværksgrunden" parallelt med Slagkildevej og langs foden af Stueklinten til Bredstrædeparkeringen, ville nedgravningen til tracéen medføre fjernelse af kulturlag ned til kote 6.0 - 6.5 m.o.h.

Områdets topografi.

Fra en tidligere undersøgelse (NEM 1984:200) er det kendt at der umiddelbart omkring Kompagnihuset er et mindst 2.6 m kraftigt højmiddelalderligt kulturlag samt at Stueklintskrænten er under Kompagnihusets sydlige del. Stueklintens forløb går fra Mogens Thuesens boder syd for S. Peders kirke til Slagkildevej med den øvre del i Købmagergade.

Flere byggehorisonter blev afdækket i forbindelse med ugravningerne i 1984 omkring Kompagnihuset og understregede områdets nære forbindelse med det middelalderlige havneområde, der må formodes at være beliggende i den nedre del af "Gasværksgrunden" ved Mogens Thuesens badstue (matr.nr. 287).

Der er skriftlige efterretninger om flere stræder f.eks. Peblingestræde, nævnt 1493, nuv. Kompagnistræde, samt en forlængelse af Møntergade mod syd. Begge optræder på Resens prospekt af Næstved fra 1675, hvor der er indtegnet yderligere stræder i området.

Skriftlige kilder omtaler 13.12. 1475 salg af et stykke af "vort Bys Stræde" som på daværende tidspunkt lå øde. Strædet udgik fra Købmagergade. Formuleringen "øverst fra Kiøpmannegadhe og ned i Strædet" peger på et forløb mod havneområdet. 26.6. 1477 sælges yderligere et stykke af "vort Bys Stræde... nædermere nedh ath" og "nederst på i længden". Omtalte stræde er ikke tidligere arkæologisk påvist, ligesom anlæggelsestidspunktet for Kompagnistræde og Møntergade ikke er kendt.

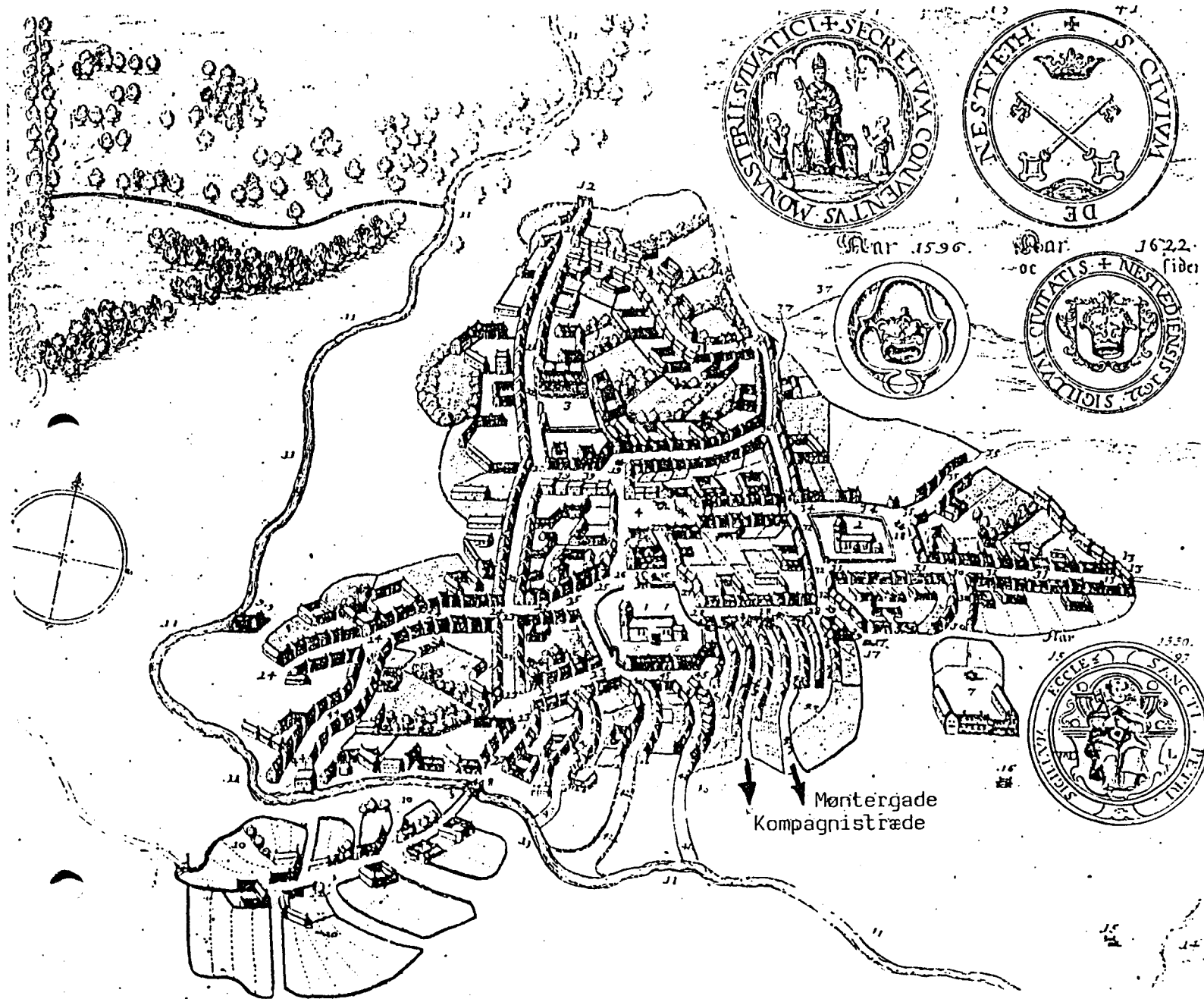
I forbindelse med nedlæggelsen af det tværgående kloaktracée, var der således lejlighed til at forsøge dels at genfinde omtalte "vort Bys Stræde", dels at datere anlæggelsen af Peblingestræde og Møntergade samt at undersøge bebyggelsesudviklingen i området.

Målesystem.

Målesystemet blev udlagt med skæringspunktet 100/100 i søgegrøft A.

Skæringspunktet lå vinkelret på Kompagnihusets sydvestlige hjørne, 9.73 meter syd for hjørnet og 8.23 meter herfra i østlig retning (=100/79.77).

Fixpunktet var K-16-9194, transformator NKE nr. 42 på Sortebrødrestredets parkeringsplads, punkt i sydfacadens sokkel: 10.97 m DDN, system GI. Dagligt anvendtes et punkt i Kompagnistrædets vejbelægning: kote 6.69.

Resens prospekt over Næstved fra 1675 (udgivet 1677).
Møntergade og Kompagnistræde er markeret på prospektet.

Undersøgelsen.

De arkæologiske udgravninger, som foregik i tæt samarbejde og med meget velvilje fra entreprenørfirmaet Brødrene K. Hansen og Næstved Kommunes tekniske afdeling, foregik i dagene 23. marts til 7. april 1992. Undersøgelsen blev finansieret af Næstved Kommunes tekniske afdeling med et beløb på kr. 40.000,-. I undersøgelsen deltog museumsassistent Peter Randrup Frederiksen og som daglig leder, cand. mag. Jette R. Orduna.

Maskingravningen udførtes af entreprenørfirmaet Brødrene K. Hansen ligesom pumpe blev stillet til rådighed af firmaet, ialt kr. 5.560,-. Undersøgelsen fulgte ledningstracéen fra den nedre del af Stueklintsskråningen i østlig retning til tracéens afslutning i vestlig retning ved Bredstædeparkeringen.

I forbindelse med gennemgravningen af Kompagnistræde, viste det sig at gaden i forbindelse med tidligere kloaknedgravninger og kabelgennemføringer var gennemgravet, og da der således ikke var spor efter tidligere vejbelægninger, blev området ikke opmålt. På grund af sammenstyrtningsfare, blev ledningstracéen kun undersøgt indtil ca. 15 meter før tracéens afslutning i skellet ved Musikskolen (matr.nr. 297).

Da kulturlagene i tracéen og især i områderne på begge sider af Kompagnistræde fremstod meget omrodede efter århundreders bebyggelsesaktivitet, blev kulturlagene fjernet med maskine indtil mellem kote 3 og 5 m DDN, undtaget dog et brolagt stræde i forlængelse af Møntergade og en brolægning vest for Kompagnistræde. I felt A blev nordprofilen opmålt, mens der kun blev foretaget skitseopmålinger i felt B vest for Kompagnistræde dels på grund af sammenstyrtningsrisikoen, dels på grund af kulturlagens omrodede karakter. Tracéen, og dermed undersøgelsesfelterne, var ca. 2 meter brede.

Utallige kildevæld havde sit udspring i de øvre lag af Stueklintsskråningen, hvilket vanskeliggjorde de arkæologiske undersøgelser, idet felterne dagligt måtte tørlægges for op til en meter vand. Alle kulturlevn blev tegnet i 1:20 og beskrevet. Enkelte stolper samt genanvendt tømmer, blev optaget til dendrokronologisk datering ligesom prøver af staldgødning, BCE, er hjemtaget til nærmere analyser.

Undersøgelsens resultater.

Felt A.

Dette felt på 43 x 2 meter var placeret øst for Kompagnistræde og umiddelbart nedenfor Kompagnihuset, Møntergade og Stueklintsskråningen. I feltet var undergrunden skrånende i vestlig retning fra kote 4.55 m til kote 2.09 m DDN ved punktet 101/93.

Området fungerede indtil omkring 1250-1300, at dømme efter den opsamlede keramik, som losseplads, idet man tilsyneladende har smidt affald ned ad skrænten fra Købmagergade og dermed langsomt hævet terrænet mellem Stueklinten og Susåen. Udsmidslaget bestod fortrinsvis af staldgødning, indeholdende forarbejdet læderaffald i form af f.eks. skosåler og snørebånd, keramik fra højmiddelalder, halve hasselnøddeskaller, knogleaffald fra fisk, fugle, køer, grise og får samt fåreuld og mos foruden mange træspån, smågrene og teglstumper. Keramiksammensætningen består af gråbrændte skår, importkeramik fra Aardenburg i Holland og enkelte andre skår af flamsk oprindelse foruden uglaseret blau-grau keramik og næsten-stentøj (bl.a. foden af et drikkebæger) fra Tyskland samt glaserede skår fra danskproducerede kander.

Forud for bebyggelsen i området, er der blevet byggemodnet, idet man har lagt et 0.25-0.50 m tykt muldlag ud over det 0.5-1.25 m tykke lag staldgødning, der ligger direkte over undergrunderet/sandet.

De ældste bygninger på stedet har været tømmerbyggede af fortrinsvis eg. I felt A fremkom spor efter mindst 2, sandsynligvis 3 bygninger, ABA, ABJ samt formodentlig ABB.

Konstruktionen ABA fremstod som den sydøstligste del af et mindst 6 m langt hus. Hjørnestolpen AAJ var støttet af store marksten. En strø eller evt. en vægplanke AAM af eg lå langs støttestolperne AAV og AAP. Egestolpen AAS må ligeledes have tilhørt samme bygning, hvis vestlige afslutning lå udenfor feltet. Over AAM lå et kompakt lerkliningslag med en del trækul. Dette lag indikere, at der har været tale om en bindingsværksbygning med lerklining i tavlene. Der var ikke brandspor på stolperne.

Bygningen ABJ er sandsynligvis yngre end ABA, idet den tilsyneladende har skåret ABA's vestlige del. Huset ABJ, hvis syd-østlige hjørne blev fremdraget, bestod af egestolperne AAT (bevaret i en meters længde) og ABD samt ABE, ABF og ABH, der sandsynligvis har fungeret som vægplanker i bygningen ABJ. Yderligere planker lå under disse. Egestolpen AAT var støttet af flere større marksten.

Der var omkring denne bygning ikke spor efter lerklining og det formodes derfor at huset har været opført udelukkende af træ.

Keramikopsamlingen ABK, der indeholdt et stentøjsskår, tyder på en datering af bygningen ABJ til et stykke ind i 1300-årene.

Den tredje mulige bygning i felt A, ABC, fremstod ikke klart. Egestolperne AAA, AAB, AAC og AAD stod nedgravet i en lerpakning AAX. I forlængelse af de fire stolper lå en kantstillet vægplanke af eg, AAE, med tilhørende

støttestolpe AAF. På baggrund af væggen, der formodentlig har været opbygget af træ, samt stolperne, var det ikke muligt at påvise den eventuelle bygnings længderetning, men det er sandsynligt, at der er tale om en østvæg og at bygningen derfor har haft sin længderetning mod vest. Mod at der er tale om et gårde/parcelafgrænsning, taler de fire kraftige stolper. Da ABC dermed ville ligge hen over ABA, kan disse ikke være samtidige, men ABA kan have afløst ABC og være samtidig med ABJ, eventuelt tilhøre en ældre fase.

Øst for ABB lå en del spredte bygningsrester af eg, blandt andet en planke med støjlehuller, AH. Enkeltstående egestolper, AK, AL, AM, AN, AO, AR og AV, i den østligste del af feltet kunne på grund af deres varierende størrelse ikke umiddelbart indpasses i en tømmerbygget konstruktion. Den overvejende del af stolperne var af tilhugget egetræ og tilspidsede. Undtaget var f.eks. AAO, der var en rundstok og af en anden træsort. Stolper fra de tre bygningskonstruktioner blev optaget til senere dendrokronologisk datering (se liste).

I feltets vestlige del fremkom i kote ca. 7.0 m DDN resterne af et brolagt stræde, ACK, der har ligget over bygningen ABJ. Strædet var i sin fulde bredde ca. 3.5 m og bestod af en brolægning, afgrænset af større marksten, alle sten lagt i fint sand. Det udgravede stræde lå i umiddelbart forlængelse af Møntergade, der tidligere må have haft et forløb, der lå tæt op ad Kompagnihusets østlige murforløb. Der fremkom ingen daterende genstande i eller under brolægningen.

Strædet ACK(Møntergade) har tidligere haft et mere vestligt forløb, idet resterne af yderligere én brolægning, ACM lå vest for ACK. Strædet er blevet afbrudt ved anlæggelsen af ACK, men lå ikke under ACK idet markstenene er blevet fjernet da man udlagde sandlaget ACJ under ACK. Dette stræde bestod ligeledes af en stenbrolægning, afgrænset mod vest af store marksten. Vest for ACM lå en ujævn brolægning, ACN, der sandsynligvis er udsnid fra fjernelsen af ACM. Møntergades afbøjede form optræder på bykort over Næstved så sent som i 1822, mens forløbet er ført tæt syd om Kompagnihuset på et kort over byen fra 1868. På kortene løber Møntergade sammen med Kompagnistræde omtrent midt i Kompagnistræde, mens Møntergade på Resens prospekt fra 1675 fortsætter parallelt med Kompagnistræde mod havnen. Det var ikke muligt at få brolægningerne dateret ved den arkæologiske undersøgelse, idet der ikke fremkom fund hverken i lagene over brolægningerne, i selve brolægningerne eller i lagene umiddelbart under.

I profilerne sås flere kompakte nedbrydningslag. Over opfyldningslaget ACA lå gulvlaget ABZ, der har tilhørt en ca 4 meter lang bygning, ABX, der er brændt. Endnu en bygning, der har været 3-4 m lang, er brændt. Denne bygning, ACH, har været lerklinet og har haft et lergulv.

Begge bygninger har sandsynligvis været samtidige. Det var ikke muligt at datere konstruktionssporene, men da nedbrygningslaget ACF ligger over Møntergades ældre fase forlængelse, ACK, kan branden have fundet sted efter sløjfningen af strædet. Yderligere et brand/lerkliningslag, ACL, lå hen over strædet ACM. Laget er sandsynligvis identisk med ACC/ACH. En fundamentsgrøft, ABP, østligt i feltet må tilhøre en bygning på matr.nr. 280, der blev revet ned omkring 1970.

Felt B.

Feltet, der var 17 x 2 meter med en vestlig udvidelse på 3 meter, lå umiddelbart vest for Kompagnistræde. Alle fyldskifter indtil kote ca. 5.5 m DDN blev fjernet med maskine, idet de fremstod som kraftige uadskillige nedbrydningslag iblandet store marksten. Der blev ikke gravet til undergrund i feltet.

Østligt i feltet stod en vidjefletning BC i et muldlag BB med en del trækul. Vidjefletningen har sandsynligvis fungeret som parcellafgrænsning. Umiddelbart vest for risgården stod en væg BE, bestående af kraftige tildannede egestolper med støttesten imellem. Rester af vægplanker og risfletning lå imellem stolperne, men kun få lå endnu på det sted, de oprindeligt havde været placeret.

Et kraftigt staldgødningslag BD stødte op til BE og lå imellem BE og BC. Sandsynligheden taler for, at der var tale om en østgavl idet vestgavlen må formodes at bestå af den vandretliggende strø BBE samt planke- og pæleresterne BH, BJ, BK, BN og BM. Dermed er der tale om en bygning, der har været 5 meter lang/bred. Imellem BBE og BE lå et kraftigt staldgødningslag BD, der indeholdt en del forarbejdet læder samt samme bestanddele som i staldgødningslaget i felt A. Laget efterlader en formodning om, at bygningen kan have fungeret som staldbygning, (uden dette dog er helt entydigt idet hele området, som nævnt, ligger på et kraftigt staldgødningslag).

Umiddelbart vest for BBE lå et træbrolagt stræde, BBH, bestående af genanvendt egetømmer. Tre egeplanker, BS, BR og BT (hvoraf BT havde en anseelig størrelse), har fungeret som strøer for de tværliggende genanvendte planker, der lå på tværs henover. Flere af disse planker (BX, BZ, BAA, BAB, BP og BO) var fastnaglet i BT, enten med træ- eller jernnagler. To af plankerne, BX og BZ, var ligeledes fastnaglet i BS. Strædet har haft en bredde på ca. 2.0 meter. Hen over tømmeret var et kraftigt muldlag, BA, iblandet en del trækul, mange småsten og knogler samt keramik, der dateres til omkring 1300. Flere af keramikskårene stammer fra kander fra Aardenburg i Holland. Keramikken indikerer, at strædet er blevet sløjfet lige omkring 1300. I fyldlaget BA fremkom ligeledes en modvægt af blødt træ til en bismervægt, bevaret i 17 cm's længde og

= BF

dekoreret med drejeriller. Indvendigt var støbt et stykke bly (12 cm langt og 1.5 cm bredt). Enkelte af plankerne er optaget til dendrokronologisk datering (se liste).

Sekundært nedrammet i det træbrolagte stræde stod i den østlige del en række mindre runde pæle, BBB, ca. 5-6 cm i diameter og vestligt i strædet stod en række kanthuggede smalle egestolper, BBC, BAF, BAH, BAJ og BAK, hvis tilhørsforhold og funktion ikke kunne klarlægges. Vest for strædet, BBH, var enkeltstående egestolper, BAL, BAM, BAN og BAO, nedrammet. Stolperne syntes ikke umiddelbart at have nogen sammenhæng med de øvrige konstruktioner.

Omtrent en meter vest for strædet fremkom yderligere konstruktionsrester af træ i form af et gærde bestående af den vandretliggende egeplanke BAP med støttestolpen BAR. Ca. 0.5 meter forskudt herfor i vestlig retning kan gærdet have fortsat i egeplanken BAS (evt. 3 tynde stolper) med støttestolperne BAT og BAV. Fortsættelsen kan dog ligeledes tolkes i retning af en væg således at gærdet har fungeret som parcelafgrænsning og bygningen BBM har været beliggende tæt op ad gærdet. Den eventuelle bygnings formodede vestgavl fremkom ca. 4.5 meter vestligere i form af to kraftige tilspidsede egestolper, BCB og BCD (flere mindre stolper samt egeplanker blev gravet op af maskinen, fordi utallige kildevæld umuliggjorde en egentlig udgravning af området).

Umiddelbart udenfor bygningen BBM (ca. 0.3 m) stod et latrin, BCA, i form af en bødkret tønne af eg sammenholdt af vidjer. Tønden var indvendigt yderligere foret med egestave, enkelte med nothuller. Latrinet har sandsynligvis været placeret i en mindre lude.

I gødningslaget BCE, der lå under BCB, BCD og BCA, fremkom enkelte skår af blau-grau-type fremstillet i Tyskland i 11-1200-årene foruden en fallos/penisattrap af træ med en langsgående rille. Attrappen er bevaret i 25 cm's længde, men roden mangler.

En gårdsbrolægning, BBL, lå over den formodede bygning BBM, men i et højere niveau. Brolægningen kunne ikke umiddelbart dateres, da opfyldningslaget BBK, der lå over brolægningen tydeligvis er hentet andetsteds i byen og fundmaterialet heri spænder over mere end 500 år (en del fragmenter af grønslaserede kakler fra midten af 1500-årene fremkom sammen med stjerpotterskår fra 15- til 1800-årene).

Sammenfatning.

Højmiddelalder.

På trods af felternes beskedne bredde, gav de et ganske godt indblik i områdets bebyggelseshistorie og bevaringstilstanden i denne del af Næstved. Området har ikke været bebygget tidligere end højmiddelalderen.

Det undersøgte område fungerede indtil anden halvdel af 1200-årene som affaldsplads. Affaldet blev hældt ud over Stueklintskrænten indtil området nedenfor Stueklinten har nået et niveau, der gjorde det beboeligt, eller et tidspunkt, hvor det har været nødvendigt at flytte ud i udkanten af byen. Området er blevet byggemodnet ved at køre et muldlag udover affaldslaget.

Affaldslaget bestod hovedsageligt af staldgødning (stadig lugtende og med halmstrå) iblandet knoglemateriale, keramikskår, bearbejdet læder samt træspån. En del af keramikken kan føres tilbage til 1100-årene, men er overvejende fra 1200-årene.

Ovenpå det påkørte muldlag, er der blevet opført bygninger, der fortrinsvis var bygget af egetræ med vandretliggende planker eventuelt bindingsværk med lerklining i tavlene. Fælles for konstruktionerne var, at de var opført af kraftige, tilspidsede egestolper.

Parcelafgrænsningerne har bestået af dels vidjefletninger, dels trægårde. Parcelstørrelserne lod sig ikke bestemme ved udgravningerne, men ved fremtidige undersøgelser i området, vil det formodentlig være muligt at fastlægge disse over et større område.

I felt A fremkom resterne af mindst 3 bygninger formodentlig i mindst 2 byggefaser. Een bygning har været mindst 6 meter lang/bred. De øvrige bygninger kunne ikke afgrænses. Bygningerne kan, indtil resultaterne af de dendrokronologiske dateringer foreligger, på baggrund af den opsamlende keramik, dateres til tiden omkring 1300. Et eventuelt samtidigt stræde må have haft sit forløb under eller tæt ved det nuværende Kompagnistræde.

I felt B fremkom 2 parcelafgrænsninger, en af vidjefletning og en i form af et trægærde af eg med støttestolper. Parcelstørrelserne lod sig ikke fastslå. Vidjefletningen har formodentlig dannet grænse mod et stræde, der har ligget under det nuværende Kompagnistræde. Umiddelbart vest for vidjefletningen stod en væg bestående af stenstøttede egestolper og egeplanker. Bygningen afsluttedes mod vest af en strø af en stamme med bark. Bygningen kan keramikdateres til omkring 1300.

Tæt vest for bygningen lå et træbrolagt 2 meter bredt stræde af genanvendte egeplanker, hvoraf flere var fastnaglede i den ene af 3 strøer.

Omtrent en meter vest for strædet stod et plankebygget gærde, der har fungeret som parcelafgrænsning. Endnu en

tømmerbygget bygning lå 0.5 meter fra parcelgrænsen. Bygningen blev afsluttet ca. 4.5 meter mod vest af egetræsstolper. Direkte udenfor bygningens vestlige afslutning var nedgravet en bødkret latrintønde af egestave, enkelte med nothuller, og sammenholdt af vidjer.

Det fremdragne træbrolagte stræde kan næppe være identisk med det i 1475 og 1477 omtalte "vort Bys Stræde", idet intet i keramikmaterialet fra det overliggende lag er yngre end ca. 1300. Har "vort Bys Stræde" ligget umiddelbart over det træbrolagte stræde, er det på et senere tidspunkt blevet fjernet til fordel for en stenbrolagt gårdsplads.

Nyere tid.

På grund af den begrænsede tid til rådighed og kulturlagenes omrodede sammensætning, blev alle kulturlag yngre end højmiddelalder fjernet med gravemaskine, undtaget var dog stenbrolægninger, der har fungeret som stræder. Alle yngre kulturlag er indtegnet på en profiltegning for felt A's vedkommende, mens der i felt B ikke blev tegnet profiler, dels på grund på udskridningsfare, dels på grund af lagenes uklare afgrænsninger, der alle skyldes nyere kældre.

Møntergade har i sit tidlige forløb fortsat mod havnen og er senere ført mod vest syd for Kompagnihuset. Gadens brolægning fremkom i to faser, hvoraf den yngste havde et østligere forløb end den ældre. Den ældste broægning er delvist blevet fjernet i forbindelse men anlæggelsen af den yngre fase. Møntergade optræder med sin forlængelse på et bykort fra 1822. Ingen af gadeforløbene kunne dateres arkæologisk.

I den undersøgte kloaktracé fremkom ingen spor efter tidligere faser i Peblingestræde/Kompagnistræde. Vejforløbet var totalt gennemgravet ved tidligere kloak-, kabel- og gasrørgennemføringer og nedgravningerne fyldt op med sand.

Afslutning.

De arkæologiske undersøgelser i forbindelse med kloaktracéen, afslørede særdeles gode bevaringsforhold i havneområdet syd for Stueklintsskrænten. Udgravningerne gav et ganske godt indblik i bebyggelsehistorien og parcelinddelingerne, især i bebyggelsens ældste fase omkring 1300. At der senest i senmiddelalderen må være sket en ændring af parcelinddelingen, ses af sløjfningen af det træbrolagte stræde.

En totaludgravning af matr.nr. 290 samt hele området øst for Kompagnistræde vil givetvis være af største betydning for at klarlægge havneområdets bebyggelsehistorie fra højmiddelalder til nyere tid og der vil her være en

enestående mulighed for at få et relativt stort udsnit af en samtidig samlet bebyggelse med henblik på at klarlægge bebyggelsesmønstret.

Da en større afvanding af området nu vil forekomme i forbindelse med den nu udførte kloakering af området, og alt organisk materiale, herunder bygningsrester af træ, vil blive nedbrudt, må en snarlig undersøgelse af kulturlevnene anbefales.

Næstved, 6. maj 1992,

Jette R. Orduna

Lagbeskrivelser.

Felt A.

- AB Staldgødningslag, bestående af kompakt gødning med halmstrå, mos, knogleaffald, læderaffald, nødder, keramikfragmenter.
- AD Højmiddelalderligt kulturlag, der ikke umiddelbart kan udskilles. I laget træ og kalkpletter.
- AE Lerkliningslag med brandpletter og teglstumper. I nordprofilen ses det som et 0.5 m tykt lag.
- AF Undergrundsler/sand.
- AH Fordrem af eg med to nothuller. Remmen ligger udenfor en eventuel tilhørende huskonstruktion.
- AJ Kulturjord med opløst træ, kalkpletter samt træspån med hugspor.
- AK Egetræsstolpe i dårlig bevaringstilstand.
- AL Egetræsstolpe, evt. to i opløst tilstand.
- AM Egetræsstolpe i dårlig bevaringstilstand.
- AN Egetræsstolpe, tilhugget, 16 x 18 cm.
- AO Egetræsstolpe, sandsynlig støttestolpe.
- AP Udsmidslag bestående af muld, trækul, ler og sand samt træstykker med hugspor.
- AR Egetræsstolpe, sandsynlig støttestolpe.
- AS Påfyldt sandlag.
- AT Lerlag med trækul og lerkliningsstykker.
- AV Mindre delvist opløst egeplanke, ikke in situ.
- AX Mindre delvist opløst egeplanke, ikke in situ.
- AZ Lodretstående egeplanke, sandsynlig vægplanke.
- AAA Tilhugget egestolpe.
- AAB Tilhugget egestolpe, 16 x 18 cm.
- AAC Tilhugget egestolpe, 17 x 22 cm.
- AAD Tilhugget egeplanke, 15 x 20 cm.
- AAE Vandretliggende egetømmer.
- AAF Støttestolpe af eg, til AAE.
- AAH Tilhugget egestolpe med opløst træ omkring, 18 x 20 cm.
- AAJ Tilhugget egestolpe, har fungeret som hjørnestolpe og er støttet af marksten. 18 x 18 cm.
- AAK Evt. gulvlag af ler med trækul.
- AAL Tyndt gulvlag evt. gødningslag.
- AAM Fordrem eller væltet vægplanke af eg. Er bevaret omtrent i hele bygningens længde.
- AAN Tilhugget egestolpe, 18 x 18 cm.
- AAO Cirkulær egestolpe(?) med opløst træ.
- AAP Tilhugget egestolpe.
- AAR Tilhugget egestolpe.
- AAS Tilhugget egestolpe, 20 x 22 cm.
- AAT Tilhugget egestolpe, 18 x 20 cm.
- AAV Tilhugget egestolpe, 16 x 20 cm.
- AAX Lerpakning omkring stolperne AAA, AAB, AAC og AAD.
- ABA Huskonstruktion bestående af stolperne (AAH), AAJ, AAV, AAP, AAS samt vægplanken AAM. Udover konstruktionen lå laget AE. Huset har formodentlig haft en ØV-orientering og har været mindst 6 meter

- langt. Kan keramikdateres til 1200-årenes senere del.
- ABC Huskonstruktion bestående af stolperne AAA, AAB, AAC, AAD, AAF; AAO og AAR samt vægplanken AAE.
- ABD Tilhugget egestolpe.
- ABE Egetømmer evt. egestolpe.
- ABF Egetømmer evt. vægplanke afhugget i den ene ende.
- ABH Egetømmer evt. vægplanke afhugget i den ene ende.
- ABJ Huskonstruktion bestående af egestolperne AAT og ABD samt vægplankerne ABE, ABF og ABH. Dertil hører flere marksten lag som underlag.
- ABK Stabilgrus.
- ABL Opfyldningslag bestående af muld med teglbrokker.
- ABO Lerlag med trækul.
- ABP Fundamentsgrøft med marksten, sand og Flensborgsten.
- ABR Påfyldt sand.
- ABS Muldlag med opløst træ.
- ABT Sandblandet muld.
- ABV Rent muldlag.
- ABX Kompakt brandlag med trækul.
- ABZ Sandlag med tyndt smudslag (evt. gulvlag) i midten.
- ACA Fedtet muld med opløst træ og gødning.
- ACB Lomme med lerklining, vingetegl og småsten.
- ACC Brandlag bestående af trækul.
- ACD Fundamentsgrøft med gråt sand.
- ACE Rent ler.
- ACF Ler blandet med trækul.
- ACH Lerklining blandet med muld og trækul.
- ACJ Rent sand, der danner underlag for ACK.
- ACK Brolagt stræde, 3.5 meter bredt, med større marksten i begge sider.
- ACL Kompakt brandlag med lerklining over ACM.
- ACM Brolagt stræde. Ældre end ACK, men ligger ikke under ACK (fjernet). Med større marksten i siderne.
- ACN Marksten, der er smidt til side ved fjernelsen af ACM og anlæggelsen af ACK.

Felt B.

- BA Fyldlag over strædet BBH bestående af sten, knogleaffald og staldgødning.
- BB Muld blandet med gødning og trækul. Vidjefletningen BC ligger i BB.
- BC Vidjefletning, der sandsynligvis har fungeret som parcelafgrænsning.
- BD Staldgødningsalg, der ligger vest for vidjefletningen BC.
- BE Husvæg bestående af egetømmer og stolper af forskellige sorter træ samt grene. BE står i staldgødningslaget BD.
- BF Stræde af genanvendt tømmer bestående af strøerne BS, BR og BT. Tværs henover ligger trædeplankerne BO, BP, BAB, BAA, BZ og BX. Flere af plankerne er fastnaglede i BT. Strædet har været ca. 2 m bredt. Strædet fortsætter i nord- og sydprofilen. Sekundært er der i strædets tømmer nedrammet tilspidsede pæle og tilspidsede rektangulære egestolper. I fyldlaget under strædet lå teglstumper. = BBH

- BH Egetræstømmer evt vægplanke.
BJ Mindre stykke egetømmer/planke.
BK Rundstok af andet træ.
BL Stolpe af andet træ.
BM Rundstok af andet træ.
BN Rundstok af andet træ.
BO Genanvendt egeplanke med jernnagle. I strædet BF.
BP Genanvendt egeplanke med jernnagle. I strædet BF.
BR Strø af genanvendt egetømmer. I strædet BF.
BS Strø af genanvendt egetømmer. I strædet BF.
BT Strø af genanvendt egetømmer. I strædet BF. (Ved optagelsen viste stykket sig at være mere end 4 meter langt).
BV Rund stolpe, der lå under de 3 strøer i strædet BF.
BX Genanvendt egeplanke med to trænagler. I strædet BF.
BZ Genanvendt egeplanke med to trænagler. I strædet BF.
BAA Genanvendt egeplanke med en trænagle. I strædet BF.
BAB Genanvendt egeplanke men en trænagle. I strædet BF.
BAC Løstliggende mindre stykke egetømmer, lå i strædet BF.
BAD Løstliggende mindre stykke egetømmer, lå i strædet BF.
BAE Løstliggende vægplanke af eg. lå direkte over strædet BF.
BAF Mindre tilhugget rektangulær egestolpe. Sekundært nedrammet i strædet BF.
BAH Mindre tilhugget rektangulær egestolpe. Sekundært nedrammet i strædet BF.
BAJ Mindre tilhugget rektangulær egestolpe. Sekundært nedrammet i strædet BF.
BAK Mindre tilhugget rektangulær egestolpe. Sekundært nedrammet i strædet BF.
BAL Enkeltstående cirkulær egestolpe.
BAM Mindre egepæl.
BAN Mindre egepæl.
BAO Rektangulær egestolpe.
BAP Lodretstående egeplanke, har sandsynligvis dannet parcelgrænse mod strædet BF.
BAR Egestolpe, der har fungeret som støttestolpe for BAP.
BAS Lodretstående egeplanke, der sandsynligvis har udgjort en del af østvæggen i bygningen BBM. Planken består sandsynligvis af tre stykker træ fastgjort med jernnagler.
BAT Støttestolpe af eg til BAS.
BAV Støttestolpe af eg til BAS.
BAX Tilhugget egestolpe udenfor konstruktioner.
BAZ Tilhugget egestolpe udenfor konstruktioner.
BBA Rund egepæl.
BBB 10 runde pæle, der er sekundært nedrammet i strædet BF. Pælene har sandsynligvis markeret en afgrænsning af en parcel.
BBC Mindre tilhugget rektangulær egestolpe. Sekundært nedrammet i strædet BF.
BBD Rund egepæl.
BBE Strø af utildannet stamme med bark. Har tilhørt bygning, hvis forløb sandsynligvis hænger sammen med BE. Bygningen har således været 8 meter lang.

- BBF Mindre stykke tømmer med bark.
- BBK Opsamling af keramik i opfyldningslaget over brolægningen BBL. Keramikken strækker sig over perioden ca. 1550 til nutid.
- BBL Brolægning bestående af marksten. Brolægningen stammer fra en gårdsplads, der har været i anvendelse i nyere tid. Brolægningen lå i kote ca 5.02 m DDN.
- BBM Bygningskonstruktion bestående af vægplanken BAS med støttestolperne BAT og BAV samt stolperne BCB og BCD. Bygningen har været ca 4 meter lang/bred.

Udvidelse af felt B.

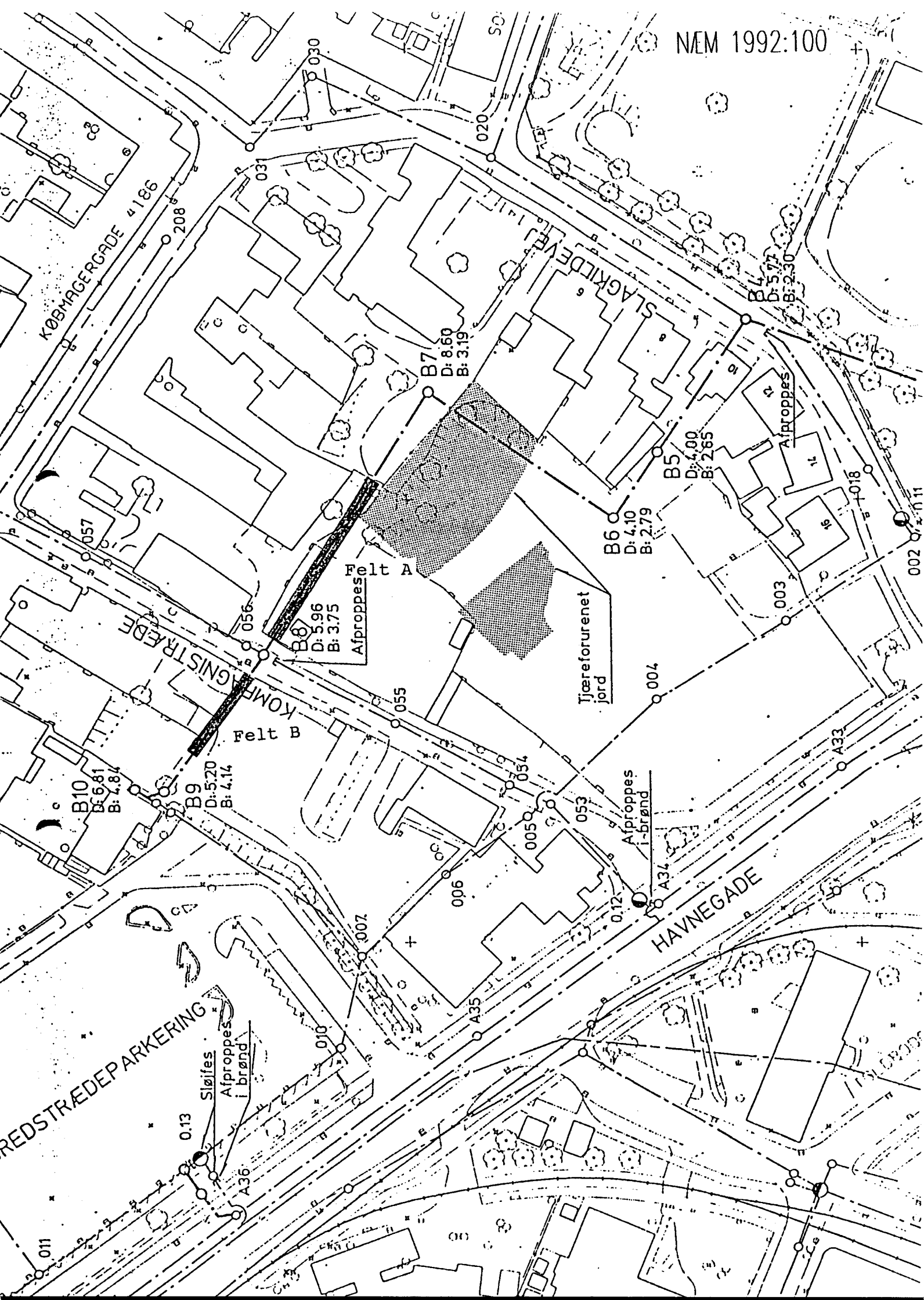
- BCA Latrin bestående af en bødkret tønne med vidjer. Indvendig var tønden foret med egeplanker, enkelte med nothuller.
- BCB Kanthugget og tilspidset egestolpe.
- BCD Kanthugget og tilspidset egestolpe.
- BCE Gødningslag ca 2 m tykt under BCA, BCB og BCD.
Som AB.

Tegningsliste.

1	Fladetegning, felt A.	1:20
2	Fladetegning, felt A.	1:20
3	Fladetegning, felt A.	1:20
4	Fladetegning, felt A.	1:20
5	Fladetegning, felt A.	1:20
6	Nordprofil, felt A.	1:20
7	Nordprofil, felt A.	1:20
8	Nordprofil, felt A.	1:20
9	Nordprofil, felt A.	1:20
10	Skitseopmåling af nordprofil udfor Kompagnihusets s-v-hjørne (ikke rentegnet).	
11	Fladetegning, felt B.	1:20
12	Fladetegning, felt B.	1:20
13	Fladetegning, felt B.	1:20
14	Fladetegning, felt B.	1:20
15	Fladetegning, felt B.	1:20
16	Indplacering af felt A og felt B i kloaktracéen.	

**Prøver udtaget til dendrokronologisk datering på
naturvidenskabelig afdeling på Nationalmuseet.**

AAB	Egestolpe
AAC	Egestolpe
AAD	Egestolpe
AAT	Egestolpe
BAA	Egetømmer
BT	Egetømmer
BO	Egetømmer
BP	Egetømmer

KØBMAGERGADE 4186

KOMMANDISTRÆDE

SLAGTERIVEJ

HAVNEGADE

Felt A
Afropptes

Felt B

Tjæreforurenet
jord

Afropptes
i-brønd

Sløifes
Afropptes
i brønd

B10
D: 6.61
B: 4.84

B9
D: 5.20
B: 4.14

B8
D: 5.96
B: 3.75

B7
D: 8.60
B: 3.19

B6
D: 4.10
B: 2.79

B5
D: 4.00
B: 2.65

B4
D: 5.71
B: 2.30

Afropptes

011

013

010

007

006

005

004

003

002

001

003

018

002

020

020

030

031

032

033

034

035

036

037

038

039

040

041

042

043

044

045

046

047

048

049

050

051

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

050

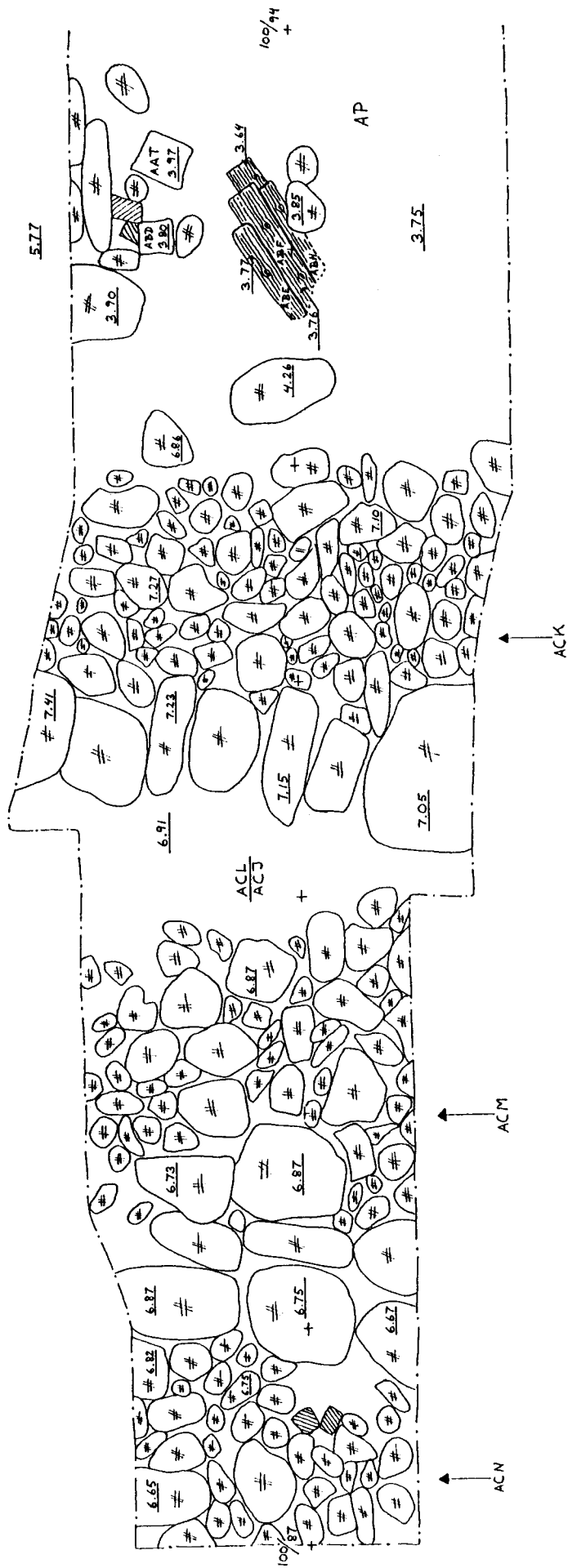

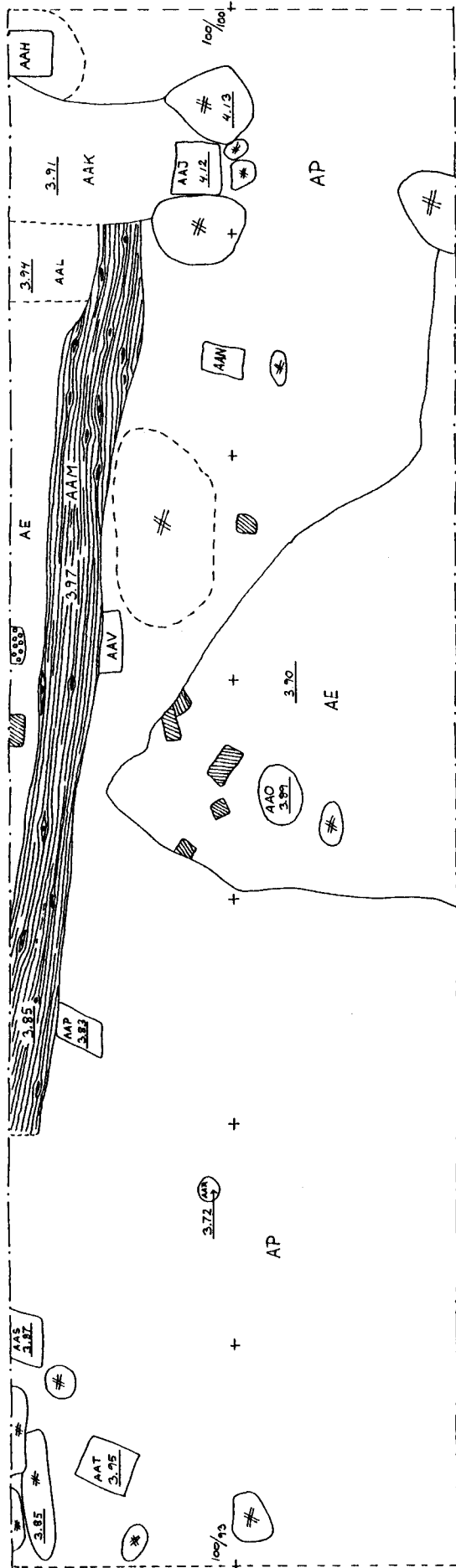
NÆM 1992:100

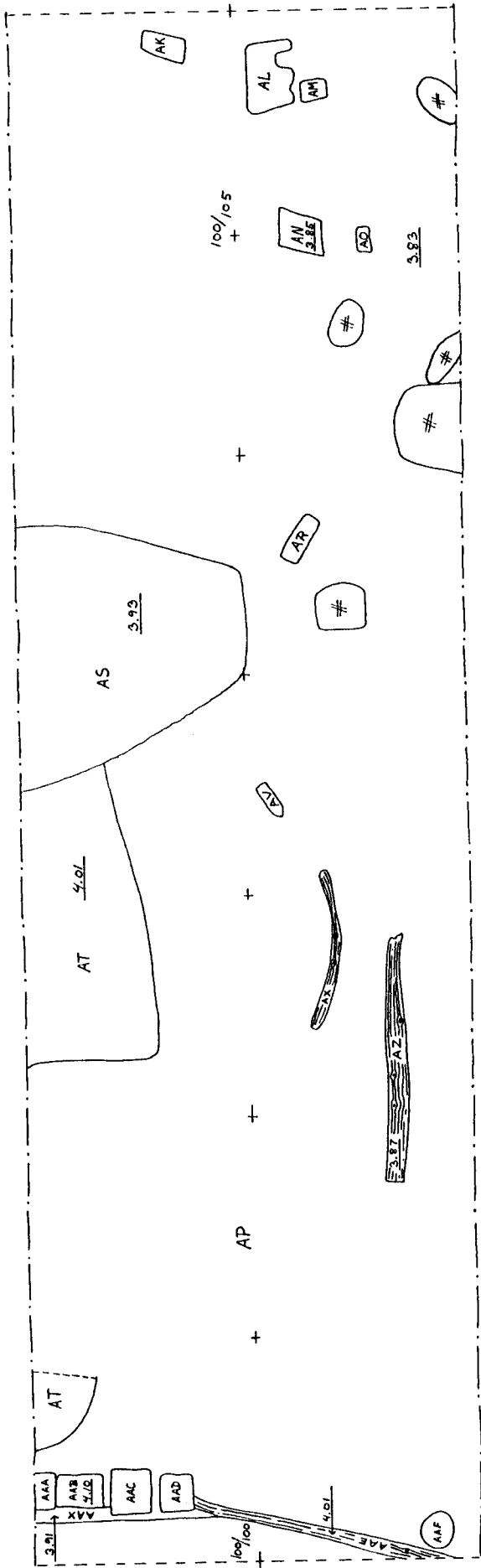
■ Udgravningsfelt

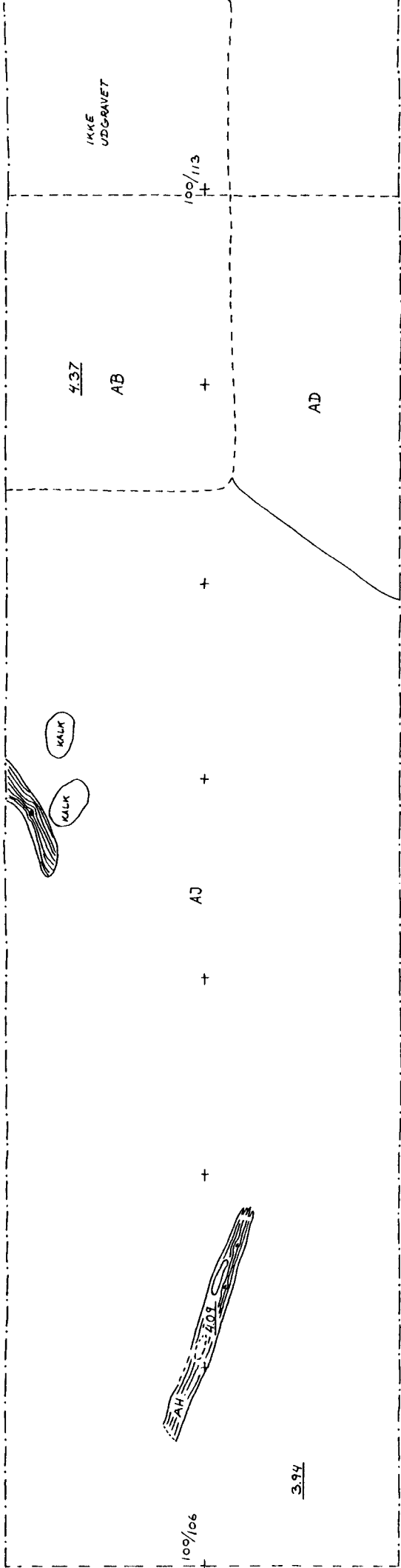
— Mønterstræde

Træbrolagt stræde, højmia.

100/106

KALK

KALK

AD

4.37

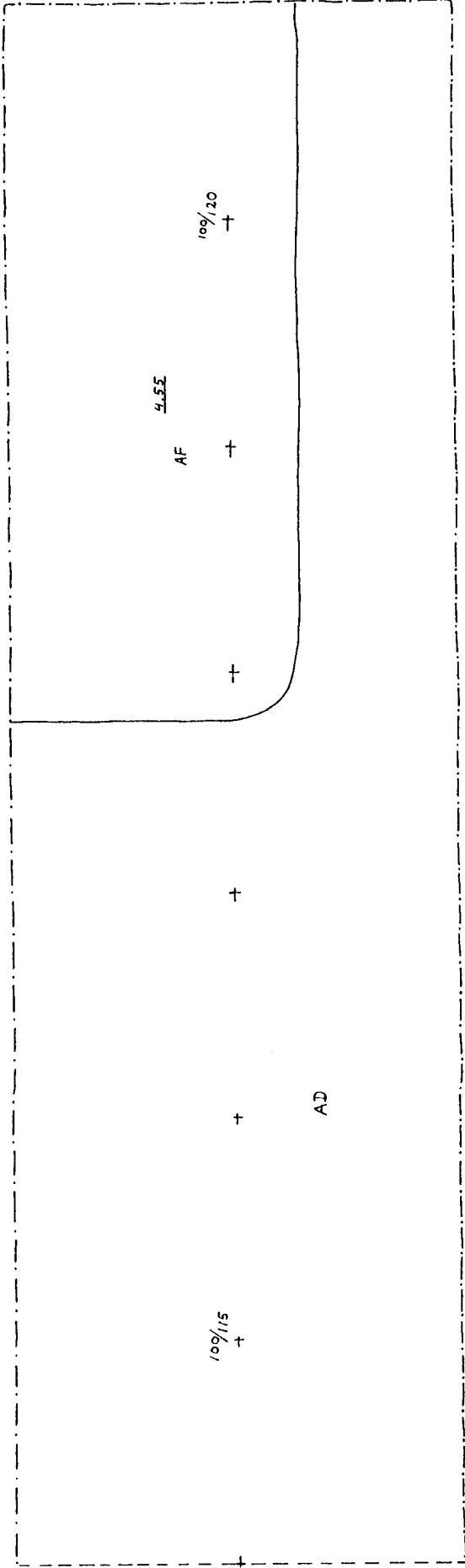
AB

IKKE
UDGÅRNET

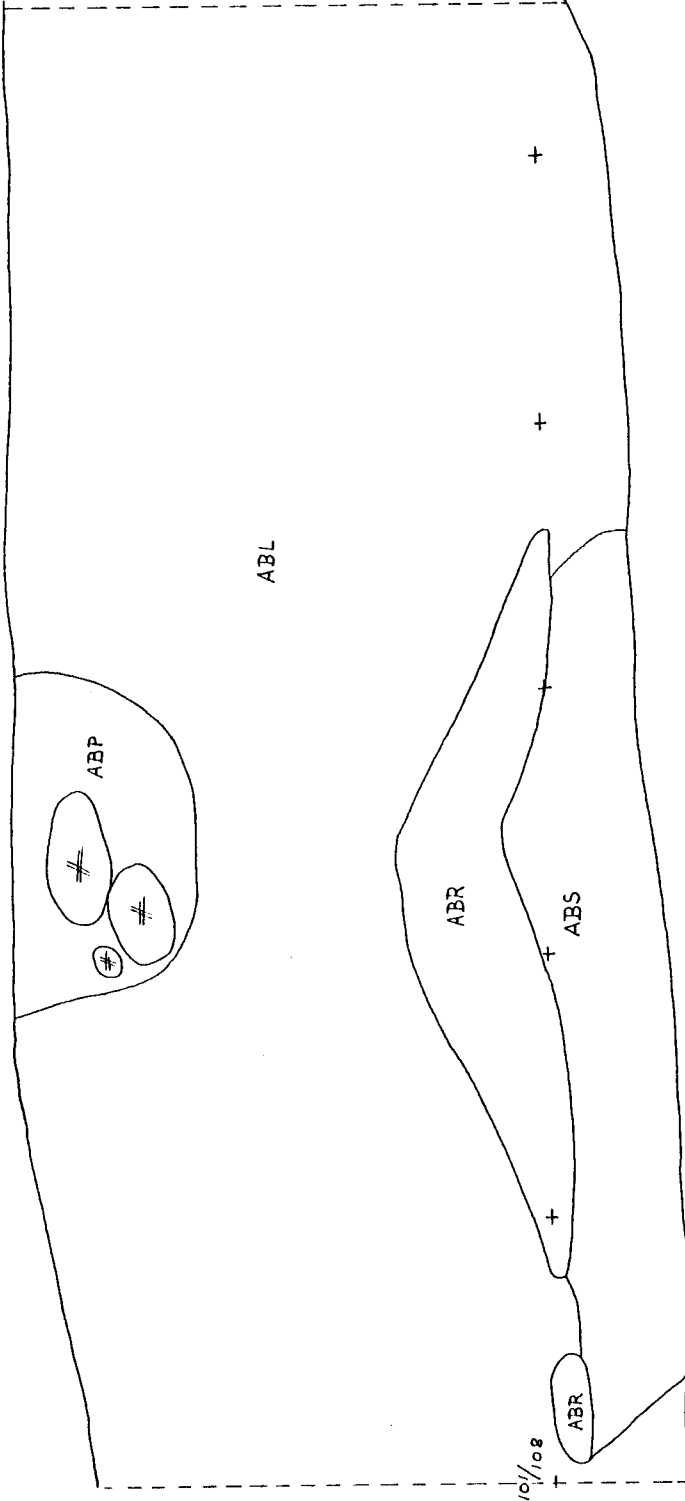
100/113

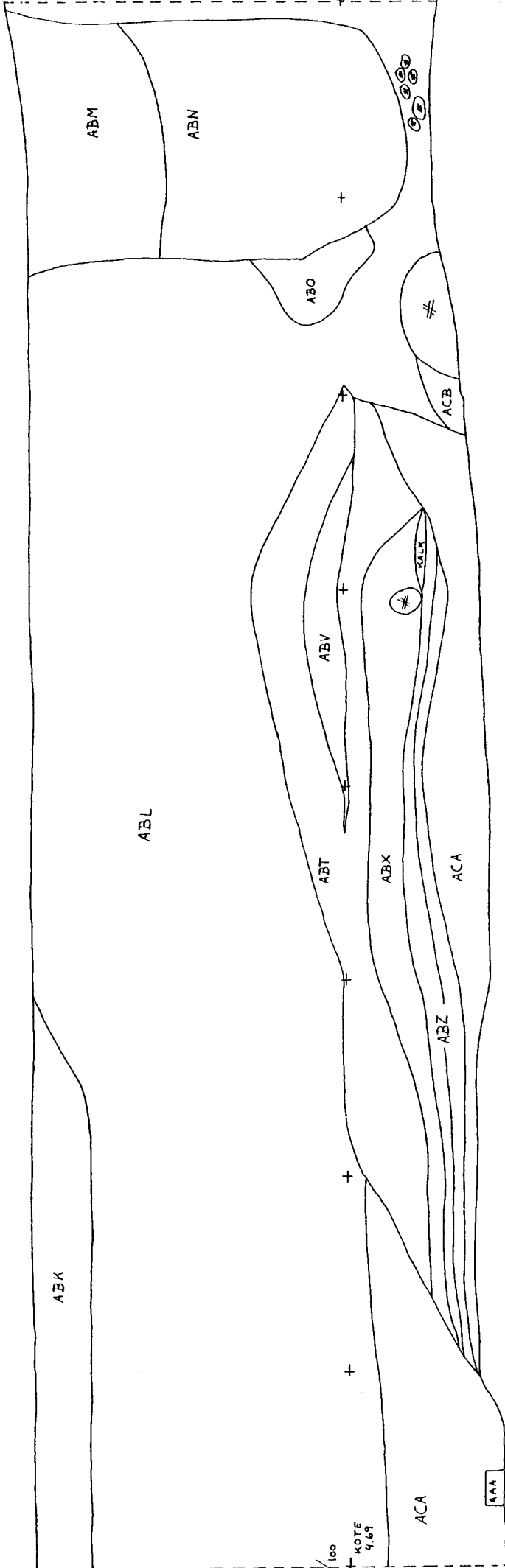
3.94

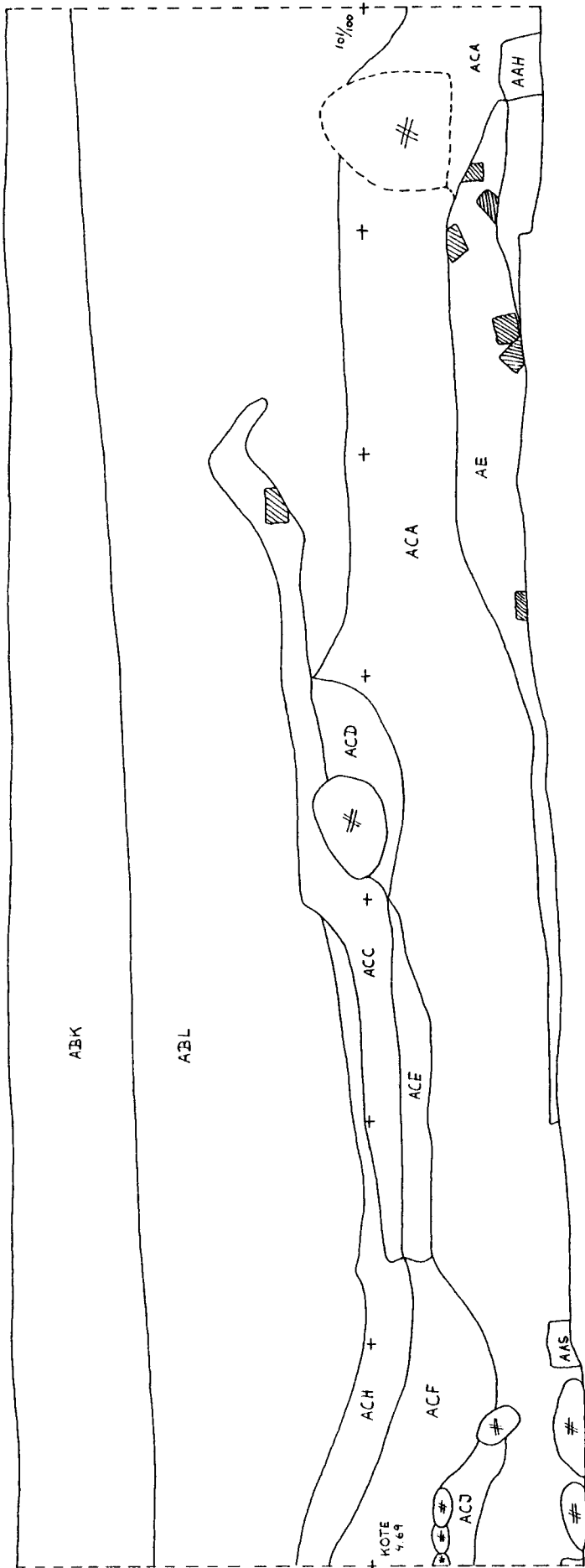
AD

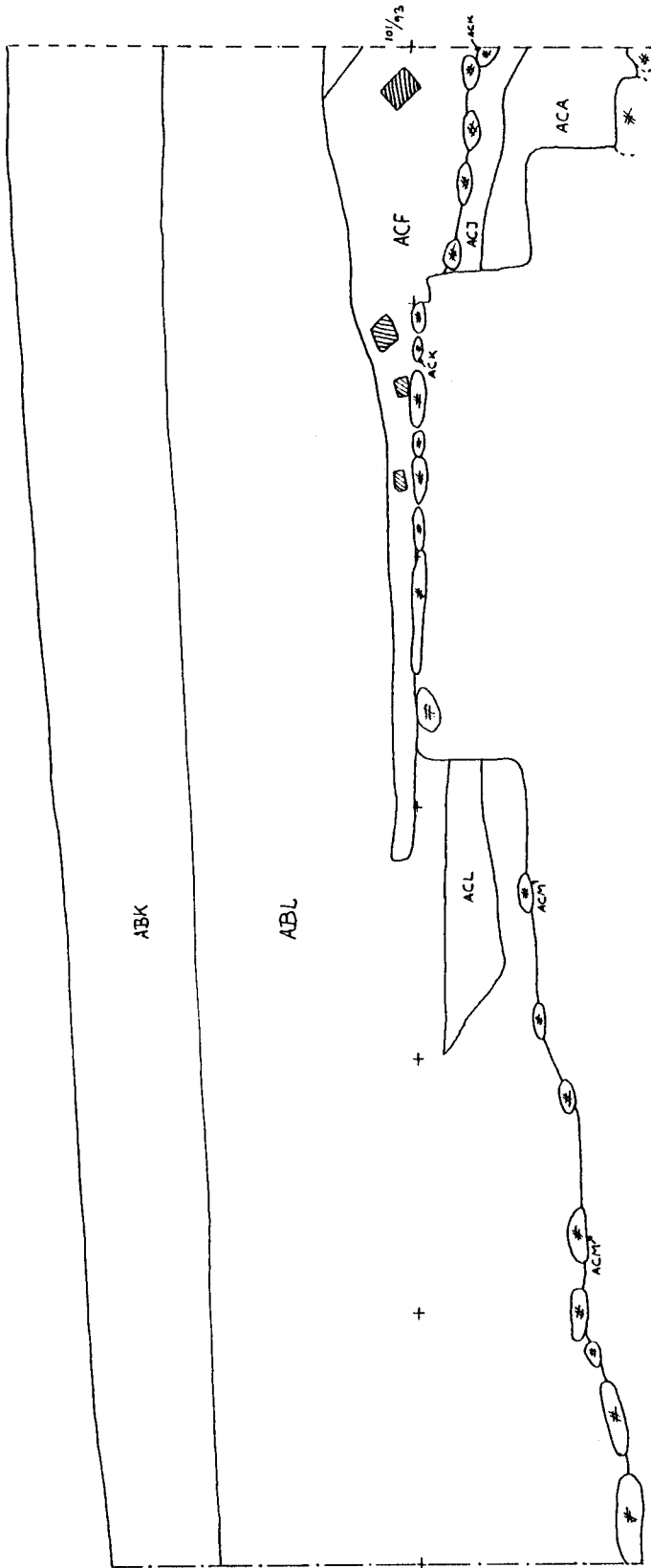

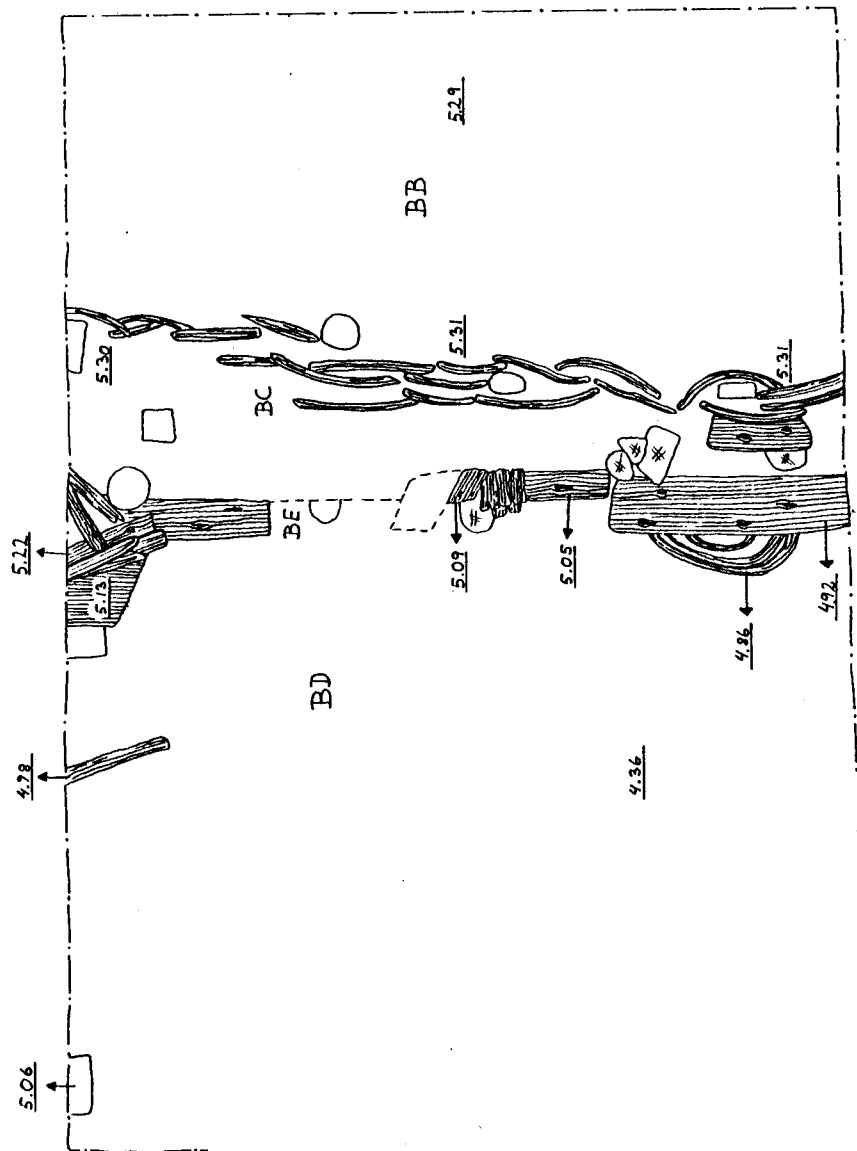
PROFIL NEDSKREDET

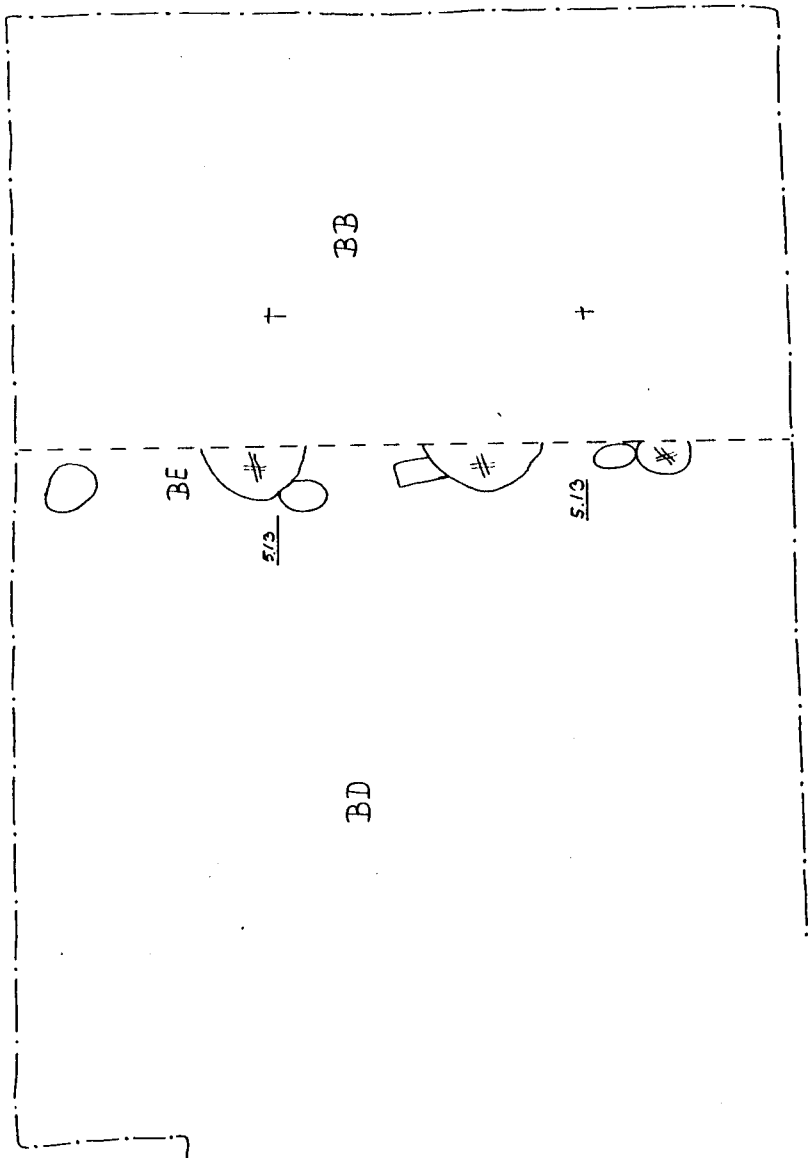

+ 100/76

+

+

+

+

+

+

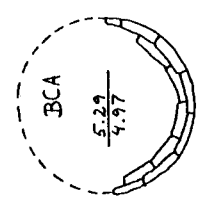
$\frac{101}{60}$
+

BBM

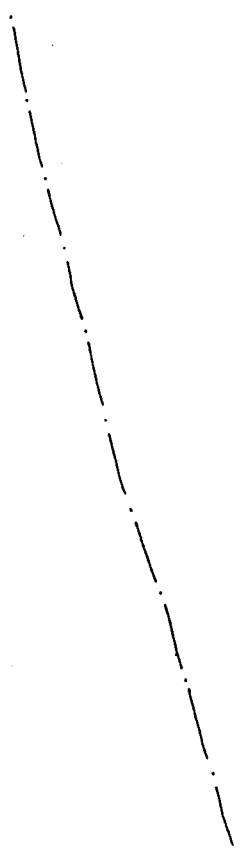
BCD

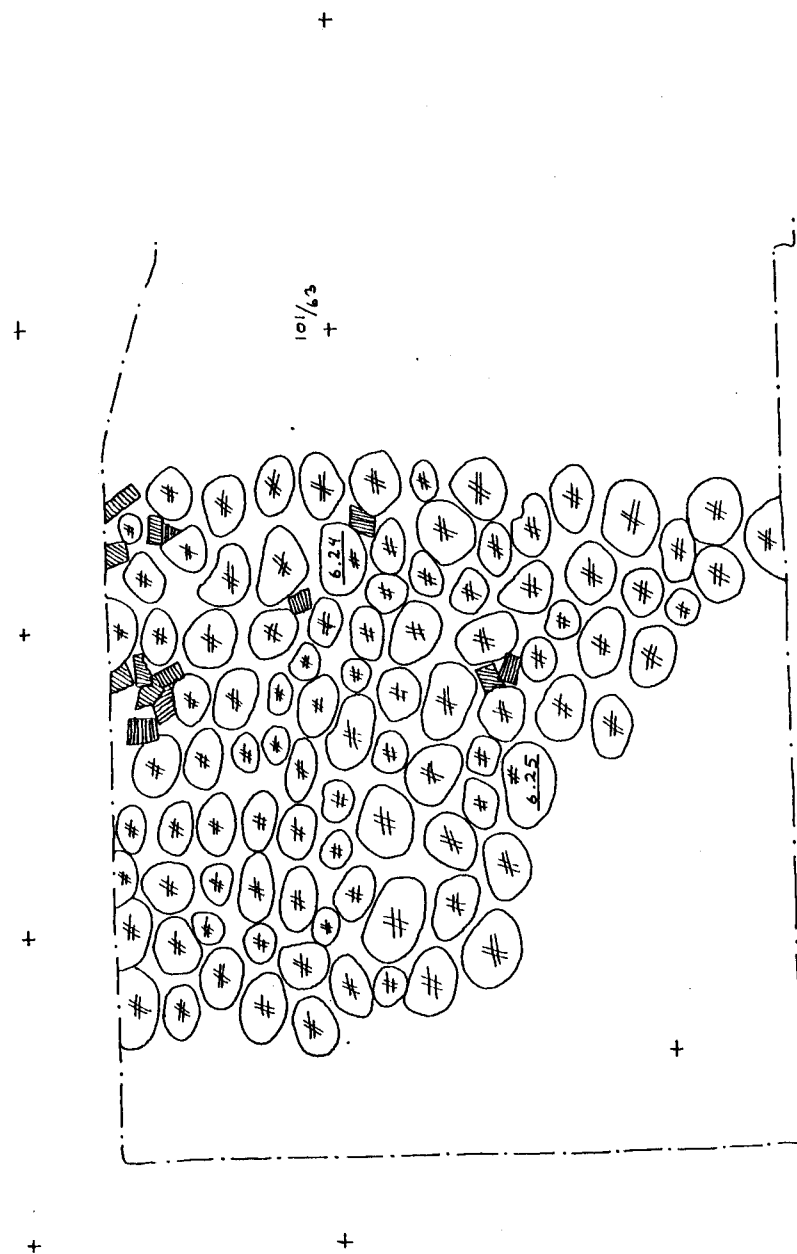
BCB
5.40

+

+

Fotoliste

NEM 1992:100

S/H	Dias	Motiv	Set fra
92:03:05			
2	1	Felt A, AC	Ø
3	3	Felt A, AC	Ø
	4	Felt A, AC	Ø
5	6	Felt A, AC	S
6	7	Felt A, AC	S
	9	Felt A, AC	S
	10	Felt A, AC	S
8	12	Felt A, AD	S
	13	Felt A, AD	S
9	15	Felt A, ABJ	Ø
10	16	Felt A, ABJ	Ø
	18	Felt A, ABJ	Ø
92:03:06			
1	1	Felt A, ACN, ACM, ACK	S
3	3	Felt A, ACN, ACM, ACK	S
5	4	Felt A, ACN, ACM, ACK	S
6	6	Felt A, ACN, ACM, ACK	S
8	7	Felt B, BC	N
10	9	Felt B, BC	N
	10	Felt B, BC	N
11	12	Felt B, BF	Ø
13	13	Felt B, BF	Ø
	14	Felt B, BF	Ø